

آیین دادرسی کیفری (دکتر خالقی) مقدمه

تعریف آدک	مجموعه اصول مقرراتی است برای کشف جرم - تعقیب متهم- تحقیق از او - تعیین صلاحیت - روش کار مراجع تحقیق و حکم- تجدید نظر از تصمیمات اجرای احکام کیفری	
محتوای آدک	چگونگی نشان دادن واکنش در برابر مجرم و عمل مجرمانه - پل ارتباطی میان جرم و مجازات (تعقیب بر عهده دادستان - تحقیق بر عهده بازپرس - محاکمه بر عهده قاضی - اجرای حکم بر عهده دادستان)	
هدف	اعاده نظم لطمه دیده از جرم از طریق سازماندهی نهادهای عدالت کیفری حفظ حقوق و آزادی های اساسی افراد از طریق تنظیم واکنش جامعه در برابر بزهکاری	
شباهت با آدم	در هر دو سخن از نحوه رسیدگی دادگاه ها به دعاوی است.	
تفاوت با آدم	۱- موضوع دادرسی کیفری ← امور جزایی دادرسی مدنی ← امور حقوقی ۲- اصحاب دعوی دادرسی کیفری ← یک طرف دادستان(نماینده جامعه) و طرف دیگر متهم دادرسی مدنی ← دوفتر شخصی یا حقوقی به عنوان خواهان و خوانده	
رجوع به آدم در امور کیفری	در مواردی که درباره موضوع ، حکمی در آیین دادرسی کیفری نباشد به شرط آنکه: ۱- ماده موجود در دادرسی مدنی با دادرسی کیفری تعارض نداشته باشد. ۲- حقی را از متهم یا مثاکی ضایع نکند.	
خصوصیات آدک	اصولا قوانین آیین دادرسی کیفری شکلی هستند (ویژگی های قوانین شکلی) ۱- تفسیر موسع و تفسیر از طریق قیاس برای اجرای بهتر عدالت و کشف حقیقت ۲- اجرای فوری (عطف به ماسبق شدن به همان دلایل مذکور)	
نظام های دادرسی کیفری و ویژگی آنها	اتهامی	۱- اولین و قدیمی ترین شیوه ۲- لزوم طرح شکایت برای رسیدگی ۳- علنی بودن ۴- شفاهی بودن ۵- ترافعی بودن مزیت : حقوق دفاعی متهم را به خوبی تامین می کند. عیب: عدم تامین منافع اجتماعی در اثر لزوم دخالت بزه دیده برای تعقیب و محدود بودن قاضی برای قبول دلایل مشخص و از پیش تعیین شده.
	تفتیشی	۱- خواستگاه: امپراطوری روم سفلی ۲- وجود مرجعی برای تعقیب و تقاضای محاکمه متهم (قابل شدن حقی مستقل برای جامعه) ۳- غیر علنی بودن ۴- کتبی بودن ۵- غیر توافعی بودن مزیت: دفاع به خوبی از جامعه (قابل شدن مستقل برای جامعه) . عیب: در معرض تجاوز قرار داشتن متهم در برابر قاضی به خاطر غیر علنی و غیر ترافعی بودن محاکمه
	مختلط	تفکیک دو مرحله تحقیق و محاکمه: مرحله تحقیق: نظام تفتیشی مرحله محاکمه: نظام ترحامی
	تعادلی	تحول در نظام مختلط: کاسته شدن از نقیشتی بودن مرحله تحقیق
اسلامی	۱- عدم تفکیک مرحله تحقیق از محاکمه ۲- وحدت قاضی ۳- یک درجه ای بودن رسیدگی مگر در موارد استثنائی.	

دعاوی ناشی از جرم

دعاوی ناشی از جرم : ۱- دعاوی عمومی: برای اجرای مجازات یا اقدامات تامینی به مرتکب جرم ۲- دعاوی خصوصی: برای جبران خسارت زیان دیده از جرم		
دعای عمومی	مرجع تعقیب	
	پارک (مدعی العموم) تاریخچه دادسرا	
	۱- سابقه: قرن چهاردهم میلادی در فرانسه- پس از پیروزی انقلاب کبیر فرانسه (۱۷۸۹) دادسرا حفظ شد اما اختیار شروع به تعقیب از آن سلب شد ولی اندکی بعد دوباره داد سرا به صورت کنونی باز سازی شد. ۲- در ایران: در سال ۱۲۹۰. ش با اقتباس قانون اصول محاکمات جزائی از قوانین فرانسه به حقوق ایران راه یافت و با تصویب قانون اصول تشکیلات دادگستری (۱۳۰۷) مرجع تعقیب به عنوان مدعی العموم شناخته شد که دو وظیفه بر عهده داستان: ۱- حفظ حقوق عامه ۲- نظارت بر حسن اجرای قوانین با تصویب قانون ت. د. ع. ۱ در تاریخ ۱۵/۴/۷۳ دادسرا ها منحل شدند و وظایف دادستان بر عهده رئیس حوزه قضائی نهاده شد ولی دیری نپایید ظرف کمتر از یک سال با اصلاح قانون مذکور، معروف به قانون احیاء دادسراها در سال ۱۳۸۱ داد سرا ها دوباره تشکیل یافتند.	
	وظایف دادسرا ها	
	۱- کشف جرم ۲- تعقیب متهم ۳- اقامه دعوی از جنبه حق الهی ۴- حفظ حقوق عمومی و حدود اسلامی ۵- اجرای حکم ۶- رسیدگی به امور حسبه ۷- رسیدگی به برخی امور حقوقی، مثلاً: نصب قیم (ماده ۱۲۳ ق.م) نصب امین برای غایب مفقودالأثر (ماده ۱۰۱۲ ق.م)	
ویژگی دادسراها	سلسله مراتب	در یک دادسرا، دادستان، معاون دادستان، دادیار از لحاظ سلسله مراتب در طول هم قرار دارند. دادیار علاوه بر تبعیت از نظرات دادستان ملزم به رعایت نظر معاون او نیز هست و کلیه قرار های دادیار باید با موافقت دادستان باشد و در صورت اختلاف نظر دادستان متبع است. باز پرس: از قضات دادسرا بوده ولی تابع سلسله مراتب نیست. و جز در موارد استثنائی تکلیفی به تبعیت از دادستان ندارد. سلسله مراتب: فقط در میان قضات حوزه یک دادسرا وجود دارد و دادیار حوزه قضایی یک شهر ستان از نظر دادستان حوزه قضایی دیگر تبعیت نمی کند.
	واحد دادسرا	در دادسرا، دادستان، معاون او، دادیار، هر یک ممکن است به جای یکدیگر انجام وظیفه کنند. مثلاً دادستان در پرونده هایی که خود شخصا صلاحیت انجام تحقیقات را دارد می تواند خود شخصا به این کار بپردازد (و نیز در دفاع از کیفر خواست) یا آن را به معاون یا یکی از داد یار ها واگذار نماید.
	استعمال دادسرا	در برابر دادگاه: دادگاه اگر در جریان رسیدگی از وقوع جرمی مطلع شد نمی تواند شروع به تعقیب آنها از دادسرا بخواهد و چنانچه دادسرا کیفرخواست صادر کرد دادگاه موظف به رسیدگی است. در برابر متهم و شاکی: می تواند هر تحقیقی را لازم باشد انجام دهد - هر قرار تامینی که ضروری دانست صادر کند - بدون تقاضای شاکی تعقیب کیفری را به جریان اندازد یا حتی در صورت شکایت قبلی شاکی، به گذشت او تربیت اثر نداده و تعقیب را همچنان ادامه دهد.
	قابلیت رد بودن قضات دادسرا	باز پرسى و دادیار به عنوان قضات تحقیق قابل رد هستند و نیز در جهات رد خود باید از رسیدگی به پرونده خو داری کنند. داستان: در مورد ردّ وی به علت وجود نداشتن نص در قانون ابهام وجود دارد زیرا ماده ۳۳۵ ق.آ.د. ک نسبت به دادسرا قابل اجراء نیست ولی با در نظر گرفتن روح مواد می توان گفت باید از دخالت در پرونده در صورت وجود جهات رد خودداری می کند.
	عدم مسئولیت	در صورت برائت متهم از اتهام، دادسرا را نمی توان به جبران خسارت متهم محکوم یا او را مفتري دانست، مگر در صورت ارتکاب یک خطای مشخص

تشکیلات دادسراها

دادسرای عالی کشور	دادسرای دیوان عالی کشور: در کنار دیوان عالی کشور انجام وظیفه می کند و به تبع دیوان عالی کشور و شعب آن در تهران - قم - مشهد مستقر هستند. قلمرو صلاحیت محلی آن: تمام کشور وظیفه دادسرای دیوان عالی کشور: که مرکب از دادستان کل - چند معاون - تعدادی دادیار است انجام اموری است که بر عهده دادستان کل قرار گرفت است. به عنوان مثال: ۱- احاله پرونده کیفری از حوزه های به حوزه دیگر (ماده ۶۴ آدک) ۲- در خواست ایجاد وحدت رویه در مورد اختلاف آراء صادره (ماده ۲۷۰ آدک) ۳- در خواست آماده دادرسی بند ۲ ماده ۲۷۳
دادسرای عمومی و انقلاب	دادسرای عمومی و انقلاب: متشکل از تعدادی دادیار و باز پرس تحت ریاست دادستان عمومی و انقلاب است که در راس دادسرا قرار داشته و دارای چند معاون است که کلیه وظایف دادسرا در جرایم مشمول صلاحیت دادگاه های عمومی و انقلاب و کیفری استان به آن واگذار شده است. از لحاظ محلی در هر حوزه قضائی شهر ستان ایجاد می شود و دادسرای بخش و استان وجود ندارد.
دادسرای نظامی	دادسرای نظامی: به منظور رسیدگی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی اعضای نیروهای مسلح تشکیل شده که مرکب از دادستان - معاون دادستان - دادیار - باز پرس بوده و در کنار دادگاه های نظامی قرار دارد. در مراکز استان ها و شهر هایی که رئیس قوه قضاییه لازم بداند تشکیل می شود و نحوه رسیدگی آنها طبق آ. د. ک ۱۲۹۰ شمسی مشخص شده است.
ویژه روحانیت	دادسرای ویژه روحانیت: در معیت دادگاه ویژه روحانیت عمل می کند که در یازده شهر وجود دارد و صلاحیت آنها رسیدگی (تعقیب و تحقیق) کلیه جرایم و یا اعمال منافی شأن روحانیت - کلیه اختلافات محلی محل به امنیت عمومی در صورتی که طرف اختلاف روحانی باشد و نیز اموری که از سوی مقام رهبری ارجاع می گردد ، است که دارای داستان - معاون - دادیار است ولی باز پرس در تشکیلات این دادسراها پیش بینی نشده است.
اصل های مربوط به دادسرا	۱. اصل قانونی بودن یا الزامی بودن تعقیب: دادسرا عهده دار کشف جرم، تعقیب متهم، اقامه دعوی از جنبه حق الهی و حفظ حقوق عمومی و حدود الهی است. یعنی هر گاه دادسرا به طریقی از وقوع جرم مطلع شود و وقوع جرم برای دادسرا مسلم باشد باید تعقیب کیفری را شروع کند و نمی توان آن را نا دیده گرفت. ۲. اصل موقعیت داشتن یا مناسب بودن تعقیب: فایده این اصل تساوی موقعیت همه افراد در برابر دادسراست. یعنی دادستان باید مجاز باشد که در مواردی که تعقیب کیفری متهم به مصلحت جامعه نیست تحت شرایطی که در قانون پیش بینی شده از تعقیب صرف نظر کرده و از صدور کیفر خواست خودداری نماید. مثل صدور قرار تعلیق تعقیب که با وجود شرایط ذیل ممکن است: ۱- اقرار مقرون به مواقع توسط متهم ۲- فقدان سابقه کیفری موثر ۳- فقدان شاکی خصوصی (در جرائم غیر قابل گذشت) یا استرداد و شکایت از سوی او ۴- جنحه ای بودن اتهام متهم (در صلاحیت انحصاری باز پرس نبودن اتهام) ۵- عدم پیش بینی اتهام در باب دوم قانون مجازات عمومی (تعزیری بودن اتهام و مربوط نبودن به حدود و قصاص و دیات)